

2. Fra Moelv: Marie og Lars Midt-Holo, Ringsaker.

Mary and Lars Hollo, Albion, Wisconsin

Skrevet av Eli Skjeseth, Ringsaker historielag, august 2024.

Marie er født i 1803 på Bjørke i Veldre. Foreldrene hennes kjøpte Midt-Holo når hun var bare ett år, så der vokser hun opp. Den gangen var det to gardener som la helt inn til hverandre, som het Midt-Holo, så vi kan kalle dem Holo 1 og Holo 2. Hundre år senere blir disse gardene slått sammen og kjøpt av kommunen, og siden brukt som pleiehjem og hjem for psykisk utviklingshemmede, men det er en helt annen historie. Marie vokser opp på Holo 1. På Holo 2 bor det en tenåring når hun kommer dit som smårolling. Han heter Lars, akkurat som faren til Marie.

Vi vet ikke hvordan det skjer, eller hvorfor, men når Marie har blitt tenåring selv, når hun er 19 år, gifter hun seg med Lars fra den nære nabogården. Men vi vet når bryllupet stod, det var 8. august 1822. Og vi vet året når første sønnen blir født, det er fortsatt i 1822.

Så da gjør vi det regnestykket folk har gjort i uminnelige tider; de «måtte» gifte seg. De hadde sex før ekteskapet, og Marie ble gravid. Hvordan var dette forholdet mellom Marie og Lars? Det vet vi ingen ting om, men vi kan spekulere og stille spørsmål. Lars var 16 år da han først traff bitte lille Maria. Vi må vel anta at han som andre 16-åringer på den tida jobbet hardt med jordbruket på den gården han var eslet til å ta over. Og det skjedde i 1819,. Da var Lars 32 år, en fin alder å bli sjøleierende bonde på. Men sein til å gifte seg, det må vi kunne si at han var etter den tidas skikk. Hva drev han egentlig med i de første unge år? Var han på Holo hele tida, eller reiste han lenger ut i verden? Det er grunn til å tro at han hadde det vi i dag kaller et «nettverk», det kommer fram gjennom hans mange kjøp og salg av eiendom, og hans Amerika-reise.

Hvordan var det for Marie å måtte gifte seg med den eldre naboen? Det vet vi heller ingen ting om. Men vi vet at kvinner var umyndige på denne tiden, det betydde at de ikke hadde eiendomsrett og stemmerett. Hvordan var det å bo tett på både foreldre og svigerforeldre? Å finne ut at hun var gravid, forteller det til Lars og til – mor Ahles? Å gå mellom husene på Midt-Holo med den store magen blant alle slektningene? Å stå brud? Og hva gjorde Maria i de fire åra mellom konfirmasjonen og bryllupsdagen? Jeg tror et realistisk svar er: Jordbruks- og husarbeid anno tidlig 1800-tall. Levekåra i Norge var dårlige, det var jo sult som følge av

Napoleonskrigene, og noen dårlige avlings år i denne perioden. Livet på Holo var nok ikke en dans på roser. Feiret de Norges grunnlov og løsrivelsen fra Danmark? Diskuterte de politikk? Var de forberedt på krig?

Det var to eldre ektepar på hver sin Hologard som ble besteforeldre til lille Johannes, den første i en lang rekke sønner som Marie fikk. Babyen som ble født midt i Ringsaker i 1822 ble nok oppkalt etter farfaren Johannes. Han hadde bikket 60 år nå, og var alt blitt bestefar, for Lars hadde tre søstre og en lillebror. Gamle Johannes hadde i sin tid kommet over Mjøsa fra Vardal og giftet seg med Mari, datter med arverett på Holo 2. Nå ble de føderådsfolk. Mari og Johannes skulle bo i den ene enden av et nytt våningshus, det unge gardbrukerparet i den andre. Lars og Marie skal nå forsørge dem med produktene fra gårdsdriften.

Marie blir nå den unge kona på gården, omgitt av mange nære slektninger, og flere sønner får hun, så det måtte vel være «svært» etter tidas målestokk. Sønn nr 2 døper de Lars som sin far i 1825, så kommer Anders i 1828 og Peder i 1830. Marie har blitt 4-barnsmor i en alder av 27 år, mens 4-barnsfaren Lars er 42. Men så er de inne i 1830-åra. Hva skjer? Lars selger gården! Og kjøper - og selger - og kjøper andre eiendommer. Og taper penger så det suser.

I 1837 er Marie og Lars eiendomsløse, kanskje blakke. Gutteflokken er 15, 12, 10 og 7 år gamle. Lars er en gjenganger i forliksprotokollene i Ringsaker, og har naboer og svinger til verge for en voksen mann. Det må ha vært et sosialt fall. Hva tenker Marie nå? Og hva sier hun? Er hun av det milde slaget, eller er hun eitrende forbanna så det høres? Det vet vi ingen ting om. Vi vet at familien flytter

til ei lita stue i nabolaget, og senere tilbake til Midt-Holo, men da som «inderster», dvs på nåde hos nye eiere, to på rad. Først Kindefolk og så Mengshoel-folk, altså andre ringsaksokninger. Vi må tru at begge besteforeldre-parene beholdt sine føderåd, som da må ha vært en stor heftelse på gården, slik det så ofte var før velferdssamfunnet ble utviklet i vår tid.

Marie og Lars slår seg ikke til ro i sin beklemte situasjon. De drar til Christiania i 1837 og blir der i to år. Gutteflokken blir igjen på Midt-Holo, hos to sett besteforeldre, onkel og tante på nabogården og kanskje de nye eierne. Var det desperasjon som drev det etablerte paret til hovedstaden? Hva drev de med der? Kanskje de jobbet for å kunne spare til billettene til Amerika. Lå Marie våken om natta og bekymret seg?

Dette er vendepunktet i historien og grunnen til at vi snakker om denne familien i dag, snart 200 år seinere. De var nemlig de aller første fra Ringsaker som utvandret til Amerika i 1839.

La oss tenke litt på Ahles nå, Ahles fra Tokstad i Veldre, Maries mor, og mormor til guttene. Vi vet at nest yngste sønn Anders ikke blir med til Amerika. Det er en beslutning som sannsynligvis ikke har vært så liketil å ta. Og hvorfor blir han igjen? Han var 11 år. Han kan ha vært sjuk. Han kan ha vært spesielt knyttet til mormor Ahles eller noen av de andre besteforeldrene. Han kan ha fungert som ankerbarn, dvs at de gamle ville holde han tilbake slik at mor og far hans måtte la høre fra seg eller komme tilbake for å hente ham. Det gjorde de ikke, men han reiste fire år seinere og sluttet seg til familien i Wisconsin, og da reiste han med slektninger fra Vardal (vi husker at hans farfar Johannes kom

derfra). Uansett – det er hjerteskjærende å tenke på den store usikkerheten som alle involverte må ha hatt, og på den harde avskjeden for 11-åringen som stod igjen på brygga og så mor og far og alle brødrene dra ut i uvissheten.

Marie er 36 år da hun pakker sakene til Johannes 15, Lars 12 og Peder 10, og seg selv. Jeg vil tro hun pakket for gubben sin Lars på 51 også, det var nok kvinnfolkarbeid. Det var sikkert sterke restriksjoner på hvor mye de kunne ta med. Familien har samarbeidet med en annen familie i planleggingen, og de drar sammen. Det er familien Laumann fra Lillehammer. Og her kommer en annen Veldre-kvinne inn i fortellingen. Det er Grete Nielsen, datter av lensmann Nielsen, fra Stolpestad. Grete har giftet seg med glassfabrikanten Johan Laumann. De får 9 barn! Det har det til felles med Holo-familien at det går dårlig økonomisk. Glassfabrikanten taper bedriften sin og må selge alt de har, og drar i følge med Maries familie i 1839.

To år tidligere har Johan Laumann sendt sin 17 år gamle datter Augusta Charlotte til USA for å undersøke forholda der og knytte forbindelser. Tenk for et ansvar for en 17-åring. Hun kan ikke ha vært skuggredd. Hun var da sikkert redd og alene på reisa og i de to åra, det var ingen telefon å ringe hjem til mor med. Men Laumanns hadde kontakter som hjalp til. Og kvinnene i hennes familie på morssiden ser ut til å ha vært sterke og selvstendige etter tidens norm. Tanta til Augusta, Frøken Petronella Nielsen, skrev dagbøker der det går fram at hun var lesbisk og kjempet for sin selvstendighet i en tid da kvinner ikke hadde rett til eller tradisjon for å styre sin eiendom og sine saker. Hun hjalp sin 17-

årige niese med reisepenger og sikkert gode råd!

Jakta Løven, en av de såkalte jaktene som seilte på Mjøsa før de første dampbåtene kom i 1860 (Foto: Mjøssamlingene)

Med tunge reisekister fulle av sengeklær, mat for 3 måneder og de verdifulle dokumentene sine tett på kroppen, stod de på kaia, vi velger å tro det var i Moelv. Vi må anta at stemningen på brygga var rimelig oppskjortet. Båten kommer sigende nordfra på Mjøsa, trossa kastes og det er folk som tar imot. Bæring og sjauing for å få alle med, og det er ikke siste gang mødrene teller opp barneflokkens sin på turen!

Så dro disse 15 menneskene avgårde, sannsynligvis med en føringsbåt til Eidsvoll, landveien til Christiania, båt til Le Havre i Frankrike og endelig på seilskute til New York. Der stod hun Augusta Laumann, 19 år, blid som ei sol! Det er lett å tenke seg gjensynsgleden med en datter, en storesøster, sammen med lettelsen over å komme fram, komme seg av den trange båten, få fast grunn under føttene. Dette gjensynet kan ha fungert fortrøstningsfullt for Marie. Selv om vi reiser fra et barn, halve jorda rundt, kan vi få se våre kjære igjen. Det er faktisk mulig.

Nå kommer vi til neste kapittel i fortellingen om Marie og Lars Holo. Hvordan gikk det «over there»? Vi vet at de endte i Wisconsin etter fire års utprøving av andre muligheter. Der bygget de seg en farm fra grunnen av, i Albion, Dane county. Marie blir Mary, etternavnet blir Hollo, trolig pga engelsk uttale, de trøler fælt med tjukk L der borte. Så i stedet for tjukk L blir den dobbel.

Mer oppsiktsvekkende er det at i det utvandrerne blir innvandrere, får de et nytt kull med barn – 4 sønner til i løpet av neste 10 år. Mary ble sannsynligvis gravid på veien, kanskje allerede før avreise. Og nå kan vi jo tenke over at den yngste sønnen fra Norge var 10 år. Det var dårlig stelt med prevensjon i de dager, men de kan jo ha hatt sine mer personlige metoder. Så altså, ingen barn på 10 år i de vanskelige 30-årene, og så en ny runde med 4 barn. Mary føder sin siste gutt når hun er nesten 48 år. Høres slitsomt ut.

I 1850 er det en folketelling som viser at de to eldste norskfødte Johannes og Lars har flyttet hjemmefra. Anders har blitt Andrew og Peder har blitt Peter, de er unge menn på

21 og 22 år, og jobber på gården. Kullet med amerikanske sønner består av Fredric på 11, Martin på 7, Andrus på 4 og Otto er baby på 6 mndr. Her er det livat! I tillegg har Gamlefar Lars som nå er 63 år gammel fått seg to gardsgutter som begge er født i Norge, og Mary har hjelp inne av Gunvor på 23, også norskfødt. Det er bare 10 år siden de brøt jord og bygde hus fra grunnen av. Vi må kunne konstatere at disse 10 årene ble mer framgangsrike enn de 10 foregående. Det tyder også på at Lars ikke var en susemikkel som tapte alt han hadde i 30-åra, men at han kanskje hadde mye uflaks. I hvert fall har de to tatt utfordringene med å være innvandrere og fått mye ut av det. Detaljer vet vi lite om.

Epilog: Lille Otto gikk det ikke så bra med. Han ble stor og giftet seg med sin Agnes Jørgensen, eide 120 acres med jord. Men han tapte også penger (som sin far Lars fra Holo i Ringsaker). Ifølge nekrologen fra 1917 tæret tapene så på hans mentale helse at han søkte tilflukt i ensomheten i villmarka ved Koshkonong sjøen i 12 år. Han ble sågar satt i fengsel for tjuvfiske i denne perioden. Det høres litt ugreit ut for Agnes og ungene deres, også.

«The Hollo's», Mary og Lars, har etterkommere, oldebarn og så tippoldebarn og tipp-tippoldebarn, som i dag lever sine integrerte liv forskjellige steder i USA, betaler skatt og stemmer på diverse politikere.

Kilder:

Arne Haave, artikkel i årboka til Ringsaker, Veldre og Brøttum Historielag 1989

www.ancestry.com, lastet ned av Ann Kristin Elvsveen, 13. august 2024